

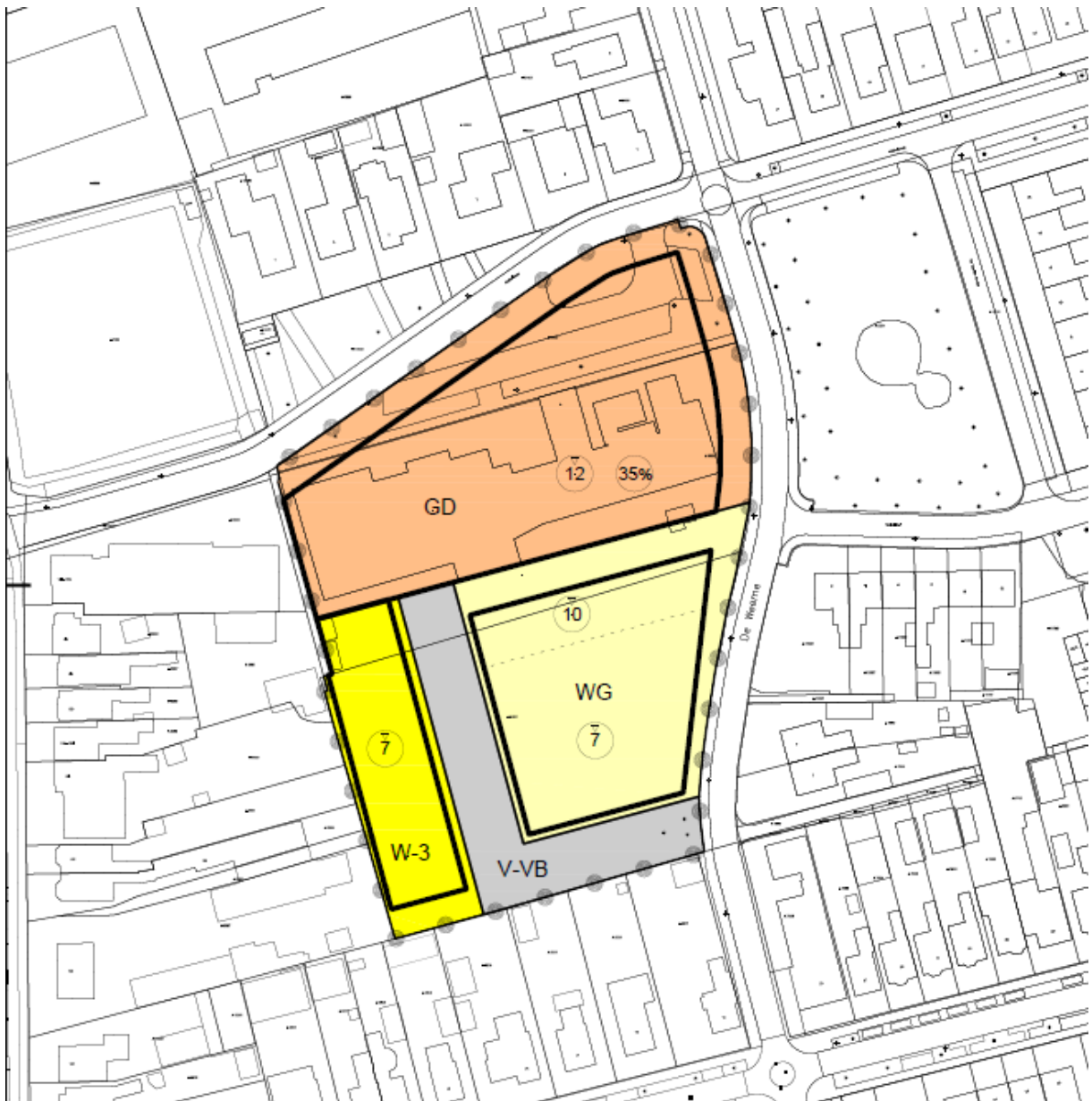
STEUNPUNT **MONUMENTENZORG** FRYSLÂN

Quickscan archeologie

Gemeente	Smallingerland
Plaats	Drachten
Locatie	De Weeme-Klokhuislaan
Contactpersoon gemeente	S. Boscha
Adviseur	J. van Leeuwen rMA
Datum	25-09-2023

Aanleiding

Op de hoek van de Klokhuislaan en De Weeme in Drachten is een bouwlocatie vrijgekomen. De gemeente is voornemens een deel van dit gebied in te richten met sociale huurwoningen. Hiervoor wordt een nieuw bestemmingsplan opgesteld. Binnen het plangebied is geen bebouwing meer aanwezig, maar hier waren twee grote schoolgebouwen aanwezig. In het nieuwe bestemmingsplan worden drie bouwvlakken opgenomen van in totaal ca. 6000 m². Ook wordt een weg mogelijk gemaakt van ca. 1075 m².

Afbeelding 1. De locatie van plangebied De Weeme-Klokhuislaan in Drachten, met in dikke zwarte lijnen de bouwvlakken.

Gemeentelijk beleid

De gemeente Smallingerland heeft tot op heden geen eigen archeologiebeleid geformuleerd of een archeologische beleidskaart opgesteld. In het oude bestemmingsplan Drachten Noord-Oost (vastgesteld 24-09-2010), kent het plangebied geen dubbelbestemming Waarde – Archeologie. Ook zijn geen regels m.b.t. archeologie opgenomen. De toelichting is niet meer raadpleegbaar via ruimtelijkeplannen.nl.

Provinciaal beleid

De provinciale beleidskaart archeologie (FAMKE) valt uiteen in twee kaartdelen: één voor de periode Steentijd-Bronstijd en één voor Bronstijd-Middeleeuwen.

Volgens de beleidskaart de FAMKE Steentijd-Bronstijd van de Provincie Fryslân valt het plangebied binnen een groen terrein genaamd 'onderzoek bij grote ingrepen', waarbij archeologisch onderzoek gevraagd wordt bij ingrepen met een oppervlakte groter dan 2,5 hectare. Van deze gebieden wordt vermoed, op basis van eerder onderzoek dat eventuele aanwezige archeologische resten uit de Steentijd al ernstig verstoord zijn. Voor de meeste kleine ingrepen wordt hier dan ook geen verder

onderzoek gevraagd. Diepere sporen en vondsten kunnen wel nog intact zijn. De Provincie maakt daarom een uitzondering voor zeer omvangrijke ingrepen van meer dan 2,5 hectare. Voor dergelijke grote ingrepen adviseert de Provincie een karterend proefsleuvenonderzoek.

Volgens de deelkaart IJzertijd-Middeleeuwen valt het plangebied binnen een oranje terrein genaamd 'karterend onderzoek 3 (Middeleeuwen)', waarbij archeologisch onderzoek gevraagd wordt bij ingrepen met een oppervlakte groter dan 5000 m². In deze gebieden kunnen zich archeologische resten bevinden die verband houden met de vroeg- en volmiddeleeuwse veenontginningen. Daarbij bestaat de kans dat in het gebied huisterpjes uit deze tijd voorkomen. Ook de wat oudere boerderijen kunnen archeologische sporen of resten afdekken, hoewel de veengronden eromheen al afgegraven zijn. De Provincie beveelt aan om bij ingrepen van meer dan 5000 m² een historisch en karterend onderzoek te verrichten, waarbij speciale aandacht moet worden besteed aan eventuele Romeinse sporen en/of vroegmiddeleeuwse ontginningen. Mochten er, als gevolg van het karterend archeologisch onderzoek, een of meerdere vindplaatsen worden aangetroffen, dan zal uit nader (waarderend) onderzoek moeten blijken hoe waardevol deze vindplaatsen zijn. De aard van dit waarderend (vervolg)onderzoek hangt af van het type aangetroffen vindplaats.

Landschap¹

Het plangebied ligt binnen de bebouwde kom van Drachten. Op basis van gegevens uit DINOloket (boornrs. B11E0004, B11E1173, B11E1176 en B11E1848) komen in het plangebied dekzandafzettingen uit het pleistoceen behorend tot de Formatie van Boxtel (Laagpakket van Wierden) voor. Eventueel afgedekt met veen dat behoort tot de formatie van Nieuwkoop, Laagpakket van Griendtsveen dat na het pleistoceen is gevormd. Op een diepte van ca. 1 tot 2 m gaat dit over in grondmoreneafzettingen die behoren tot de Formatie van Drente, Laagpakket van Gieten.

Op zowel de bodemkaart als de geomorfologische kaart is het plangebied niet gekarteerd (bebouwd gebied). Het is echter aannemelijk dat de bodem vergelijkbaar is met de bodemkundige situatie enkele honderden meters ten noorden het plangebied. De bodem bestaat dan vermoedelijk uit laarpodzolgronden van lemig fijn zand (code: cHn23). Geomorfologisch gezien zal het dan gaan om grondmorenewelvingen (3L11).

Op basis van de landschappelijke ontwikkeling, zoals weergegeven op een serie paleogeografische kaarten, is het gebied vanaf het 4de millennium v.Chr. overveend. Tijdens de Late Middeleeuwen (vanaf ca. de 12de eeuw) en de Nieuwe Tijd verdwijnen grote delen van het veengebied door ontginning en verving.

Historisch kaartmateriaal

Voor de periode na de Middeleeuwen zijn historische kaarten van groot belang voor de archeologische verwachting. Het oudste kaartmateriaal van het plangebied dateert uit de vroege 18de eeuw.

Wanneer het plangebied (bij benadering) op de historische kaart van Schotanus uit 1718 wordt geprojecteerd is zichtbaar dat geen bebouwing zichtbaar is binnen de grenzen van het plangebied (afb. 2).² Wel ligt direct ten noordwesten van het plangebied een kerkhof, dat tot op de dag van vandaag bestaat: het Noorderkerkhof. Op dat moment is op het kerkhof nog de torenloze kerk zichtbaar, die in 1743 zou worden afgebroken (afb. 3).³ De kerk is mogelijk de oudste van Drachten: al rond 1200 zou op deze locatie een kerk aanwezig zijn. De kerk en kerkhof maakten waarschijnlijk onderdeel uit van een verlaten dorpslint, dat uit dezelfde tijd zal dateren: de vroegste ontginningen van het gebied. Op de kadastrale minuutplan uit 1828 is de situatie beter zichtbaar (afb. 4).⁴ Duidelijk is het, inmiddels vrijwel verlaten, ontginningslint (noord-zuid) met daaraan het kerkhof. Verder naar het westen is de nieuwe ontginningsas zichtbaar, die op dat moment in gebruik is. Ook op de kaart van Schotanus uit

---

¹Het landschappelijk verhaal is vrijwel integraal overgenomen uit Varwijk 2022, met enkele kleine aanpassingen.

² www.frieslandopdekaart.nl.

³ Van der Aa 1841, 494.

⁴ www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl.

1848 is het kerkhof zichtbaar (afb. 5).⁵ Ook lijkt een van de ontginningsloten direct ten noorden van het plangebied te zijn verbreed.

Afbeelding 2. De locatie van plangebied (rode cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de kaart van Schotanus (collectie Tresoar).

---

⁵ www.frieslandopdekaart.nl.

Afbeelding 3. Tekening van de "Noorderdragter" kerk door J. Stellingwerf uit 1722.

Afbeelding 4. De locatie van plangebied (zwarte stippelijn, bij benadering) op een uitsnede van de kadastrale minuutkaart uit 1828 (collectie RCE).

Afbeelding 5. De locatie van plangebied (rode cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de kaart van Eekhoff (collectie Tresoar).

In de 20ste eeuw raakt zowel de noordelijke als de zuidelijke helft van het plangebied bebouwd. In de noordelijke helft wordt het hoofdgebouw rond 1970 gerealiseerd. Rond 1980 en 2010 wordt de bebouwing uitgebreid. Ook de zuidelijke helft van het plangebied raakt rond 1970 bebouwd. Deze bebouwing wordt rond 1993 en 2014 wordt de bebouwing uitgebreid.

Archeologische onderzoeken

Naast historische bronnen brengen eerdere archeologische onderzoeken inzichten in de archeologische verwachting binnen het plangebied. Al het (recente) archeologische onderzoek dat is uitgevoerd door bedrijven wordt in Archis, de landelijke database voor archeologisch onderzoek, ingevoerd.

Binnen het plangebied of een straal van 250 m rondom het plangebied bevinden zich geen archeologische rijksmonumenten, AMK-terreinen of vondstmeldingen. Daarnaast zijn geen archeologische onderzoeken uitgevoerd binnen het plangebied, maar wel in de directe omgeving:

Zaakidentificatie Archis	2059582100
Toelichting	Ten behoeve van de bouw van enkele woonblokken tussen de Klokhuislaan en de Noorderhof is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd in 2004. Tijdens het onderzoek is vastgesteld dat het plangebied diepgaand is verstoord.
Zaakidentificatie Archis	2406675100
Toelichting	Ten behoeve van de bouw van enkele woonblokken rondom de Robijnekamp is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd in 2013. Tijdens het onderzoek is geconcludeerd dat er geen resten uit de Steentijd verwacht konden worden en is het plangebied vrijgegeven.

Zaakidentificatie Archis	5161347100
Toelichting	Ten behoeve van de bouw van enkele woonblokken tussen het Paradijske en De Tuinen is een archeologisch booronderzoek uitgevoerd in 2022. Tijdens het onderzoek is vastgesteld dat het plangebied diepgaand is verstoord.

Conclusie

Gezien voorgaande gegevens geldt voor het dekzand binnen het plangebied in principe een hoge verwachting voor vindplaatsen uit het Paleolithicum tot het Midden-Neolithicum, toen de vervening van het gebied begon. Bovendien is het zeer waarschijnlijk dat in of in de directe omgeving van het plangebied resten aanwezig kunnen zijn van de allereerste ontginningen van het gebied in de 12de eeuw. Het plangebied heeft om deze reden een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen. De kennis over de laatmiddeleeuwse bewoning in het gebied is schaars.

Het plangebied is bebouwd geweest met grote schoolgebouwen die voor de nodige verstoring van het archeologisch bodemarchief zullen hebben gezorgd. Bij de sloop van de gebouwen zal deze bodemverstoring mogelijk nog verder zijn verergerd. Ook de middeleeuwse “verstoring” van het veengebied zal het onderliggende dekzand geroerd hebben, waardoor prehistorische vindplaatsen naar verwachting minder intact zijn. Op dit moment is de mate van verstoring echter niet inzichtelijk.

Advies

Gezien de hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen wordt geadviseerd voorafgaand aan de werkzaamheden een archeologisch inventariserend veldonderzoek – boringen uit te voeren in het plangebied. Doel van het verkennend booronderzoek is de intactheid van de bodem in kaart te brengen. Deze quickscan kan als onderbouwing van het verkennend booronderzoek worden gebruikt. Om deze reden is het niet nodig nog een archeologisch bureauonderzoek op te stellen.

Bronnen

Aa, van der, A.J., 1841: Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, Deel 3, Gorinchem.

Varwijk, T.W., 2022: Plangebied Stationslocatie e.o. te Drachten, gemeente Smallingerland; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek), *RAAP-rapport 5710*, Weesp.

www.ruimtelijkeplannen.nl

www.fryslan.maps.arcgis.com

www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl

www.frieslandopdekaart.nl

www.topotijdreis.nl

www.archis.cultureelerfgoed.nl